

De forsvundne voldtægtssager

Centralmagt og voldtægt i Danmark-Norge 1536-1648

Af Morten Kjær

Introduktion

Voldtægtsforbrydelsen indtager en interessant rolle i strafferetshistorien. Fra landskabslovene til straffeloven 1930 § 216 er voldtægt blevet betragtet som en alvorlig forbrydelse, selvom dens definition har ændret sig løbende.¹ Et af de store temaer for den retshistoriske forskning har været, at voldtægtssager stort set ikke optræder i undersøgelser af praksis fra 1500-1800, eller med Inger Dübecks formulering – »hvorfor den [forbrydelsen] nærmest glimrer ved sit fravær«?²

Målet med denne artikel er at bidrage til diskussionen af de forsvundne voldtægtssager og deres mulige forklaring. Mens tidligere forskning især har fokuseret på domssamlinger – og i mindre omfang bøderegistrene i lensregnskaberne – vil denne artikel analysere centralmagtens håndtering af voldtægtssager i Danmark-Norge 1536-1648 ved at se på praksis både fra den øverste domstol, Rettertinget, der bestod af konge og rigsråd,³ og fra dobbeltmonarkiets centraladministration, Danske Kancelli.⁴

1. Se Helle Møller Sigh: "Seksuelle forbrydelser og skyld", *Historisk Tidsskrift*, 110, nr. 2, s. 289-337, s. 320-26 og Inger Dübeck: "Voldtægtsforbrydelsen i retshistorisk belysning", *Historisk Tidsskrift*, 102, nr. 1, s. 53-81.
2. Dübeck: "Voldægtsforbrydelsen i retshistorisk belysning", s. 53.
3. Se *Konges Retterting 1537-1660. Bind II Rettertingsdomme*, Ditlev Tamm (red.), Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2003 og *Norske Herredags-Dombøger*, 1.-3. række og *Tillegg til 1. – 4. række*, Kjedeskriftfondet, forskellige redaktører Oslo 1893-1976.

Efter en kort præsentation af lovgivningen analyseres de fundne voldtægtssager, deres antal og forholdet til de andre sædelighedsforbrydelser. Artiklen afsluttes med en kort diskussion, hvor resultaterne sammenholdes med de eksisterende forklaringer på de få voldtægtssager i praksis.

Lovgivningen

Landskabslovene betragter voldtægt som en alvorlig forbrydelse. Efter Jyske Lov er straffen fredløshed, mens Skånske Lov og de sjællandske love fastsætter lovgivningens højeste standardbøde: en dobbelt 40 marks bøde.⁵ I de norske og islandske dele af dobbeltmonarkiet er straffen i den middelalderlige lovgivning fredløshed.⁶ Fælles for lovgivningen er de skrappe beviskrav for forbrydelsen. Jyske Lov II-17 kræver, at kvinden klager, så snart hun er undsluppet overfaldet,⁷ mens der i Island og i Norge kræves to vidner eller en umiddelbar anklage, hvorefter sagen skal afgøres ved nævn.

4. Se *Kancelliets brevbøger vedrørende Danmarks indre forhold i Uddrag*, 1551-1660, Rigsarkivet (udg.) 1885-2005 (KB) og *Norske Rigs-Registranter tildels i uddrag*, bind 1-8, forskellige redaktører 1861-1884 (NRR), hertil er gennemgået *Danske Kancelliregistranter 1535-1550*, Selskabet for Udgivelse af Kilder til Danske Historie 1881-82, *Tegnelser over alle Lande, 1535-1550*, i *Danske Magazin* 3. rk., 4. b., s. 177-220, 3. rk., 5. b. 23-82, 89-146, 252-68 og 269-325, 3. rk., 6. b., s. 28-81, 97-159, 181-237 og 277-361, 4. rk., 1. b., s. 1-65, 91-172, 185-302 og 305-53, 4. rk., 2. b., s. 70-100, 171-86 og 307-23, 4. rk., 4. b., s. 84-98, 146-77 og 363-78, 4. rk., 5. b., s. 54-61, 176-92, 193-216 og 313-34, 4. rk., 6. b., s. 148-67, 224-52 og 324-36 (DM), *Diplomatarium Islandicum*, bind 9-16, Hunu Islandzka Bökentafélagi (udg.), 1930-1972 (DI) og *Diplomatarium Norvegicum*, bind 1-23, Norsk Historisk Kjeldeskrift-Institut 1847-2011. Undersøgelsen fulgte samme principper som undersøgelsen af frivillige seksuelle forhold i Danmark-Norge 1536-1648, se Morten Kjær, *Guds og øvrigheds straf – centralmagt og sædelighed i Danmark-Norge*, Ex Tuto Publishing 2017 s. 53-62 og s. 28 med note 13 og 14. Slutdatoen for undersøgelsen er 28.02.1648, hvor Christian IV dør.
5. Jyske Lov II-16, Skånske Lov kap. 218, VSL III-14 og ESL II-20, se udgaverne i *Danmarks gamle Love paa Nutidsdansk*, Erik Kroman og Stig Iuul (udg.), Det Danske Sprog- og Litteraturselskab 1945-48. For en uddybende behandling se Dübeck: "Voldægtsforbrydelsen i retshistorisk belysning".
6. Magnus Lagabøters Landslov IV-4 4 og Jónsbók IV.2, efter udgaverne i *Magnus Lagabøters Landslov*, Absalon Taranger (udg.), Universitetsforlaget 1915 og *Jónsbók. The laws of Later Iceland. The Iceland Text According to MS AM 351 fol. Skálholtsbók eldri*, Jana K. Schulman (udg.), AQ Verlag 2010.
7. Se hertil Dübeck: "Voldægtsforbrydelsen i retshistorisk belysning", s. 56-58.

Mellem Reformationen i 1536/37 og udstedelsen af Danske og Norske Lov i 1683 og 1687, der samler den gældende lovgivning i en lovbog, reguleres voldtægt i den særlige militære strafferet Gårdsretten fra 1562, der gælder på kongens og adelens gårde, og ved reguleringen af ægteskabsretten i Ægteskabsordinansen 1582.⁸ Gårdsrettens § 15 fastsætter dødsstraf for fuldbyrdet eller forsøgt voldtægt og kræver bevis i form af råb eller »blåt kød eller revne klæder«. Ægteskabsordinansen IV.6 forpligter en mand til at gifte sig med den voldtagne kvinde, hvis han benådes fra dødsstraffen, og kvinden og hendes værger samtykker. Ellers skal kvinden kompenseres økonomisk. IV.6 er udtrykkeligt indskrænket til kun at gælde "ærlig mø eller enke", dvs. kvinder, der ikke har haft samleje som ugifte. Formentlig for at undgå at udhule dødsstraffen kræver IV.7, at dødsstraffen "efter Guds og naturlig lov" skal anvendes ved gentagne voldtægter. Ved siden af Gårdsretten og Ægteskabsordinansen, som gælder i hele dobbeltmonarkiet,⁹ viderefører Norske Lov 1604 de ældre norske bestemmelser uden ændringer.¹⁰

Sagerne

Voldtægt

Der er 10 sager om voldtægt fra Kancelliet, som alle er fra Danmark.¹¹ I 1554 kræver Kancelliet som led i en mægling mellem bystyret og borgerne i Thisted, at voldtægtssager efterforskes og straffes. Kravet skyldes borgernes klager over, at "mange Piger og Kvindfolk skulle være voldtaget og de, der have gjort det, rømte".¹² Herefter går der 53 år før Kancelliet i 1607 igen behandler en voldtægtssag. Af de ni sager fra 1600-tallet angår fire straffen, to er krav om undersøgelse af sagen, mens det i de tre sidste sager direkte er kvinden, der henvender sig til kongen for at få hjælp.

8. Efter udgaverne i *Corpus constitutionum Daniæ, Forordninger, Recesser og andre kongelige Breve, Danmarks Lovgivning vedkommende*, 1558-1660, 6. bind, V. A. Secher (udg.), Selskabet for Udgivelse af Kilder til Dansk Historie 1887-1918.

9. Kjær, *Guds og øvrigheds straf*, 2017 s. 189-90 og 202.

10. Norske Lov III.3, se *Kong Christian den fjerdes Norske Lovbog af 1604*, Fr. Hallager og Fr. Brandt (udg.), Feilberg & Landmark 1855.

11. Dertil findes to stævninger i voldtægtssager, som ikke munder ud i dom, jf. DM 4. rk., 1. b., s. 58-59.

12. 01.10.1554, KB s. 340-41.

I ingen af de fire sager om straf bliver dødsstraffen anvendt. Mens én mand får lov til at afslutte sagen mod en uspecificeret bøde,¹³ bliver der i de sidste tre tilfælde direkte benådet fra dødsstraffen. En kaptajn, der står til at skulle "arkebuseres" – henrettes ved skydning – i Malmø, slipper med landsforvisning. Der er sandsynligvis alene tale om forvisning fra Skåne, men ikke fra de øvrige dele af dobbeltmonarkiet. Sagen kompliceres af, at en anden kvinde skulle være årsag til voldtægten. Rådstueretten i Malmø dømmer hende derfor til døden, og hun beordres til København sammen med dommerne i Rådstueretten, så Rettertinget kan afgøre sagen. Der er ikke fundet mere om sagen, der ikke optræder i dombøgerne fra Rettertinget.¹⁴ I en anden sag får en ægtemand, der tidligere har begået eller forsøgt voldtægt og nu på ny har forsøgt voldtægt, på hustruens begæring lov til at slippe med en bøde på sin formue. For ikke helt at udhule muligheden for dødsstraf indskærpes det, at der næste gang skal straffes efter loven.¹⁵

I den sidste sag er den kongelige nåde mere begrænset.¹⁶ Sagen indledes med et brev fra prins Christian (1603-47), der måtte træde til pga. kongens fravær under den danske deltagelse i Tredivårskrigen. Prinsen har hørt, at den adelige Isak Pedersen Måneskjold til Tiselholt har voldtægtet en af sine tjenestepiger og "omgaaedes meget ugudeligt med hende". I marts 1626 kræves sagen derfor undersøgt, "så sådanne slemme Voldsomheder kunne blive straffede og Guds Vrede og Hævn derfor afvendt". Efterfølgende kræves sagen ført for Rettertinget, men den mulige dom findes heller ikke i dette tilfælde i dombøgerne. I det næste brev om sagen beordres Isak Pedersen sendt til Dragsholm slot, der fungerede som et statsfængsel, hvor særligt profilerede personer og sager kunne gemmes væk på ubestemt tid.¹⁷ Isak Pedersen ville det anderledes og flygtede forges i 1630. I det sidste brev om sagen klages der over hans opførsel, hvoraf det fremgår, at han må være blevet dømt:

13. 14.04.1607, KB s. 555.

14. 26.03.1629, KB s. 674, 29.03.1629, KB s. 676 og 24.04.1629, KB s. 687-88.

15. 15.08.1617, KB s. 239.

16. 23.03.1626, KB s. 616, 13.04.1626, KB s. 627, 28.05.1626, KB s. 693, 12.06.1626, KB s. 712, 06.10.1626, KB s. 831, 28.03.1627, KB s. 46, 17.01.1629, KB s. 618, 20.01.1629, KB s. 621, 01.02.1629, KB s. 633-34, 07.02.1630, KB s. 47 og 20.11.1631, KB s. 598-99.

17. Poul Johannes Jørgensen, *Dansk Strafferet fra Reformationen til Danske Lov*, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2007 s. 223.

”idet han i sit Fængsels Mure, aflukker sit Fængels Døre indadtil, ikke tillader nogen at komme ind til sig eller reparere Muren, skriver Skandskrifter, hvori han angriber den ham overgaaede Dom, angriber Godtfolk på Ære og Læmpe, og ikke tager Hensyn til, at han tilforn er bleven forskaanet baade Ære og Liv.”¹⁸

Brevet slutter med at fastslå, at han skal overføres til det fængsel ”som kaldes Brockenhuus’ Fængsel”. Hermed kommer han til at dele skæbne med en anden uønsket adelsmand, Ejler Brockenhuus til Søndergaard, der i 1581 blev beskyldt for hor med en anden adelig og senere for så skandaløse forbrydelser som blodskam (incest) med sin søster og drab på sin mor, søster og det barn, som han skulle have fået med hende. I 1584 blev han sendt til Dragsholm, hvor han forblev til sin død i 1607.¹⁹ I begge sager påberåber Kancelliet sig Guds vrede.²⁰ Guds vrede, eller Guds for-tørnelse, er et centralt strafformål i den efterreformatoriske straffelovgivning. Inspireret af beretningerne om Guds straffe i Det Gamle Testamente og samtidens utallige ulykker fra kønssygdomme til krige, frygter man, at Gud vil straffe et rige kollektivt pga. befolkningens synd. Da Christian IV senere samme år, som prinsens brev blev skrevet, lider nederlag under Tredivåarskrigen til de katolske styrker ved Lutter an Barenberg, bliver krigens ulykker da også fra officielt hold tolket som Guds straf over befolkningens synder i lovgivning, der fokuserer på bededage og kirketugt.²¹

I det sidste brev om Ejler Brockenhuus tillades han nådigst at få lidt ild og lys på sit værelse, men det understreges, at det skal være umuligt for ham at flygte fra sit fængsel. Mens Isak Pedersen trods alt slipper for at miste liv og ære, må han dele celle og skæbne med Ejler Brockenhuus og ende sit liv i fangenskab på Dragsholm i 1632.²²

18. 20.11.1631, KB s. 598-99.

19. Kjær, *Guds og øvrigheds straf*, 2017 s. 206-8.

20. Smh. april 1582, KB s. 467-68.

21. Jørgensen, *Dansk Strafferet fra Reformationen til Danske Lov*, 2007 s. 77-81, Stig Iuul: ”Den gamle danske strafferet og dens udvikling indtil slutningen af det 18. århundrede”, i Leif Beckman og Herluf Petersen (red.), *Kampen mod forbrydelsen I*, Wiene 1951, s. 237-94, s. 263-64 og Kjær, *Guds og øvrigheds straf*, 2017 s. 273, 290 og 391-94.

22. Artiklen ”Måneskjold”, Store Norske Leksikon, <https://snl.no/M%C3%A5neskjold> tilgået 18.04.2018.

I to af de ni tilfælde kræves sagen nærmere undersøgt. I det ene tilfælde for at sikre, at en mistænkt præst ikke får et præstekald, før sagen er opklaret.²³ I de sidste tre sager er det alle de berørte kvinder, der henvender sig til Kancelliet for at få hjælp i sagen. I den første sag understreges det efter kvindens klage, at der skal føres tilsyn med, at en mand, der er dømt for voldtægt, rent faktisk efterlever den uspecificerede dom. Der kan meget vel være tale om, at manden som led i dommen skulle betale kvinden en kompensation, jf. Ægteskabsordinansens IV.6. Kongen understreger i brevet, at en sådan ordre bør være unødvendig, og at retten skal have sin gang, så kongen kan blive fri fra yderligere henvendelser fra kvinden.²⁴ Den anden sag angår strid om et processuelt spørgsmål, nemlig om manden har aflagt ed på den korrekte måde. På kvindens anmodning beordres manden arresteret eller til at stille sikkerhed, indtil sagen er afsluttet.²⁵ I den sidste sag er der tale om en mulig voldtægt, hvor kvinden anklager en kaptajn for under overfarten at have brudt sit løfte om at sikre hende mod spot og vanære og for at have "forbigaaet hendes Ære".²⁶ Kvinden får bevilling til at anholde manden, men det understreges, at hun er ansvarlig for tiltaget, hvis han ikke bliver dømt i sagen. Fælles for de tre sager er, at kvinden får en vis hjælp, der dels er på hendes eget ansvar eller mere forbeholdent, for at slippe for yderligere henvendelser.

Der er fem domme om voldtægt, fire danske og en norsk. Kun en af de danske domme angår direkte straffen for voldtægt. Her bliver en adelig landsforvist for voldtægt og overfald af en præst med hjemmel i Gårdsrettens § 15. Gårdsretten hjemler dødsstraf, men også her foretrækkes en mildere straf.²⁷ I to andre domme stadfæstes en dom over en kvinde til kagstrygning og afskæring af finger for løgnagtigt at have sigtet en mand for voldtægt, men den anden angår brug af eder i en sag om voldtægt.²⁸ Den sidste danske dom angår en mere speget sag fra 1545. Her anklages den adelige Jep Thorsen for at have voldtægt en mands datter og jaget ham fra hus og hjem. Jep Thorsen benægter voldtægten, da det ikke kan bevises, men vil hverken be- eller afkræfte, om han har haft et frivilligt samleje med hende (lejermål). Han henviser yderligere til, at faderen var

23. 07.04.1621, KB s. 69-70 og 23.05.1624, KB s. 141.

24. 01.11.1618, KB s. 479.

25. 02.08.1630, KB s. 207.

26. 13.11.1642, KB s. 269.

27. 09.07.1624, nr. 3810.

28. 03.05.1639, nr. 5267 og 09.05.1640, nr. 5397.

gjort fredløs, fordi datteren havde begået blodskam med sin fætter. Det forekommer besynderligt, at en fader skulle være gjort fredløs pga. datterens forbrydelser. Rettertinget vælger at forlige sagen, så Jep Thordsen ikke dømmes, mens faderen får sin fred og gods tilbage, mod at han fraflytter Jep Thordsens gods. Voldtægtsanklagen berøres ikke direkte og er formentlig ignoreret pga. de manglende beviser.²⁹ Den ene norske dom er fra 1585, hvor en sag om forsøg på voldtægt, bliver henvist til en lavere instans. Sagen er anlagt af kvindens moder, der henviser til, at det kan bevises med datterens anklage, hvor hun "med revne klæder efter åbenbar klage gav tilkende".³⁰ Det er en direkte henvisning til beviskravene i Gårdsrettens § 15.

Kildematerialet for voldtægt fra centralmagten er således utroligt spinkelt. Materialet består af 10 sager fra Kancelliet og 5 domme fra Rettertinget fordelt på over 110 år. Det er derfor næsten overmodigt at forsøge at drage andre konklusioner end, at voldtægtssager stort set ikke findes i praksis. De meget få sager tyder på en tilbageholdende linje, hvor dødsstraffen ikke blev opretholdt i noget tilfælde. Hvis kvinder selv henvendte sig til Kancelliet, var der begrænset og til dels forbeholden hjælp at få. Det var langt fra risikofrit for kvinden at anlægge sagerne. I en af sagerne fra Kancelliet understreges det, at hun er ansvarlig over for den anklagede, hvis hun ikke kan bevise det, og straffen for mened i voldtægtssager var, som øvrige sager om mened, hård.

Voldtægt, tvang eller frivilligt?

Fem sager viser afgrænsningen af voldtægt over for de øvrige sædelighedsforbrydelser, hvor forholdet næppe er rubriceret som voldtægt.³¹ Da kvinden ofte var afskåret fra at føre en voldtægtssag, måtte der i stedet tages stilling til, om den mulige tvang skulle medføre hel eller delvis benådning. Problemstillingen behandles direkte i to sager fra henholdsvis Danmark og Island. Begge angår blodskam, der efter datidens regler omfattede beslægtede og besvogrede til og med grandfætre og grandkusiner og kunne medføre dødsstraf i de nærmeste forhold for begge

29. DM 4 rk., 1. b., s. 108-9. Dommen er ikke indført i herredagsdombøgerne.

30. 10.08.1585, NHD, s. 111-12. Alle ældre citater er moderniseret.

31. Sagerne er derfor alle behandlet som frivillige forhold hos Kjær, *Guds og øvrigheds straf*, 2017.

parter i forholdet.³² I en sag fra Danmark forvises en døvstum kvinde fra det lokale område – formentlig lenet – for blodskam med sin stedfar. Afgørelsen begrundes med, at hun bør vidne, ”om der er vederfaret hende Vold”, da sagen angår hendes liv.³³ Det er alt andet lige svært for en døvstum, og kompromisset bliver en mildere straf, der illustrerer de høje beviskrav for at kunne statuere voldtægt og dermed straffrihed.³⁴ En tilsvarende høj tærskel fremgår af den islandske sag. Her var en mand, der havde tvunget sin tidligere hustrus kusine til blodskam, henrettet, og spørgsmålet er nu, hvordan kvinden skal straffes. Ligesom den danske sag bruges tvang som strafnedsættelse. Da forholdet var sket pga. ”Ungdoms Uforstandighed imod hendes Villie”, kan hun nøjes med en bøde efter sin formue.³⁵

Samme problemstilling optræder indirekte i en anden islandsk sag. Her får en kvinde, der var voldtaget af sin broder, lov til at slippe for en bøde og tilladelse til at indgå ægteskab.³⁶ Der er meget få oplysninger i brevet, der betegner forholdet som voldtægt, men samtidig forudsætter, at kvinden kan straffes. Det kan måske forklares med, at den voldtagne kvinde ikke havde påklaget forholdet umiddelbart, som lovgivningen krævede.

I to andre tilfælde er forholdet til voldtægt uafklaret. Med 14 års mellemrum beordres en sag mod en adelig mand, der skal have frataget en mands hustru med vold og siden ”ligget i et løsagtigt og ukristeligt Levned med hende”, undersøgt.³⁷ Sagen ses aldrig endeligt afsluttet, og det er uklart, om volden var rettet mod hustruen eller alene ægtemanden. I en dom fra den norske afdeling af Rettertinget bliver en adelig dømt til at stå til rette for at have ført en ikke-adelig kvinde hjem til sin gård og fået barn med hende under samlivet, hvorefter han bortviste hende igen. Igen er det tvivlsomt, om der er tale om vold mod selve kvinden eller alene en

32. Kjær, *Guds og øvrigheds straf*, 2017 s. 368-73 og Jørgensen, *Dansk strafferet fra Reformationen til Danske Lov*, 2007 s. 380-88.

33. 27.04.1625, KB s. 388.

34. Om tvang som straffrihedsgrund se Jørgensen, *Dansk Strafferet fra Reformationen til Danske Lov*, 2007 s. 200.

35. 18.06.1632, NRR s. 395, KB s. 811.

36. 09.04.1551, DI 12, nr. 123.

37. 09.05.1609, KB s. 79 og 22.08.1623, KB s. 657.

krænkelser af kvindens værge, ligesom klagen også kan være rettet mod, at han ikke giftede sig med hende.³⁸

Voldtægt og de øvrige sædelighedsforbrydelser

Her følger statistikken over sædelighedsforbrydelser i perioden, der ud over voldtægt omfatter lejemål, konkubinater (permanent samliv mellem ugifte), prostitution, hor (samleje, hvor en af parterne var gift med en anden), bigami, blodskam og sodomi (homoseksualitet og bestialitet).³⁹

Figur 1: Sager ved Kancelliet 1535-1648

Kancelliet	I alt	DK	NO	IS
Lejemål	184	140	44	0
Konkubinater	6	5	1	0
Prostitution	2	1	1	0
Hor	154	132	19	3
Bigami	13	12	1	0
Blodskam	284	207	58	19
Sodomi	4	3	1	0
Voldtægt	10	10	0	0
Øvrige	13	13	0	0
I alt	670	523	125	22

Da prostitution og konkubinater er svære at adskille fra lejemål, er det kun sodomi, der med sikkerhed optræder i færre sager end voldtægt. Det skyldes formentlig denne forbrydelses særligt tabuiserede natur.⁴⁰

38. 04.08.1617, NHD s. 30-31.

39. Statistikkerne er taget fra Kjær, *Guds og øvrigheds straf*, 2017 s. 377 og 79 og er suppleret med voldtægtssager.

40. Kjær, *Guds og øvrigheds straf*, 2017 s. 27-28, 60-61 og 373-74 og Wilhelm von Rosen, *Månes Kulør. Studier i dansk Bøsserhistorie 1628-1912*, bind 1, Rhodos 1993 s. 54, 59 og 76.

Figur 2: Domme fra Rettertinget 1536-1648

Rettertinget	I alt	DK	NO
Lejermål	56*	45	11
Konkubinat	0	0	0
Prostitution	3	3	0
Hor	31	22	9
Bigami	2	1	1
Blodskam	19*	15*	4
Sodomi	4	4	0
Voldtægt	5*	4*	1
Øvrige	1	1	0
I alt	119	93	26

* Der er en dom om både lejermål, voldtægt og blodskam.

Dommene fra Rettertinget giver et tilsvarende billede,⁴¹ hvor de fem voldtægtssager akkurat overgår sagsantallet for sodomi og bigami.

Statistikkerne bekræfter således det eksisterende billede af voldtægts-sager. Sagerne er få og glimrer i forhold til de øvrige sædelighedsforbrydelser – især lejermål, hor og blodskam – ved deres fravær.

Afslutning: De forsvundne voldtægtssager

Undersøgelsen bekræfter det hidtidige billede af voldtægtsforbrydelsen – sagerne glimrer ved deres fravær. Som forklaringer på de forsvundne voldtægtssager har Dübeck henvist til de strenge beviskrav, og at den lovbestemte og ufleksible dødsstraf følte for streng.⁴² Lovbestemte og hårde straffe, inklusiv dødsstraf, fandtes også for hor og blodskam, som der omvendt var mange sager om. Da der ved Kancelliet var mulighed for nåde, har den lovfastsatte straf måske været knap så betydningsfuld en årsag til de forsvundne voldtægtssager. Til gengæld må de strenge beviskrav have spillet en rolle for de få voldtægtssager. Ved at kræve

41. Der er ikke fundet islandske sager, der er appelleret til Rettertinget i perioden.

42. Dübeck: "Voldtægtsforbrydelsen i retshistorisk belysning", s. 78-80, smh. Tage Holmboe: "Højesteret og strafferetten", i Povl Bagge, Jep Lausen Frost og Bernth Hjejle (red.), *Højesteret 1661-1961*, bind 2, Gad 1961, s. 63-202, s. 153-54.

umiddelbar klage tog beviskravene ringe hensyn til den voldtagne kvindes situation, så de ikke alene beskyttede uskyldige mod at blive dømt men samtidig næsten udelukkede, at skyldige kunne straffes. De forsvundne voldtægtssager er således enten ikke blevet rejst eller optræder under periodens øvrige sædelighedsforbrydelser, hvor kvinden også blev straffet. I periodens undersøgelser af sædelighedsforbrydelserne er mænd ofte overrepræsenterede,⁴³ så det kan ikke udelukkes, at der måske ikke i alle tilfælde blev ført sager mod de voldtagne kvinder, der var afskåret fra at føre sag om voldtægt pga. beviskravene.

Mens de frivillige seksuelle forhold dominerer blandt sædelighedsforbrydelserne i denne periode, har den efterfølgende udvikling vendt situationen på hovedet. Siden Danske Lov er de frivillige seksuelle forhold i vidt omfang enten afkriminaliseret (lejermaal, hor og homoseksualitet), stærkt indskrænket (blodskam) eller har som minimum fået lempet straffene markant (bigami og bestialitet).⁴⁴ For voldtægt har udviklingen gået i den modsatte retning. De særlige beviskrav er afskaffet, og definitionen er bredere.⁴⁵ I 2018 er en anden lovbestemt tidsfrist for voldtægtssager afskaffet. Efter offererstatningsloven yder staten erstatning til folk, der udsættes for forbrydelser, men det betinges af, at lovovertrædelsen anmeldes til politiet inden for 72 timer.⁴⁶ Denne regel er nu afskaffet for voldtægt og andre sædelighedsforbrydelser.⁴⁷ I lovforslaget medgiver Justitsministeriet, at tidsfristen kan gavne opklaringschancerne og forebygge misbrug, men anfører som det afgørende modargument:

43. Anne Irene Riisøy, *Sexuality, Law and Legal Practice and the Reformation in Norway*, Brill 2009 s. 143-62, smh. Kjær, *Guds og øvrigheds straf*, 2017 s. 348.

44. Se straffeloven, LBK nr. 977 af 9. august 2017, §§ 208 og 210 og dyreværnsloven, LBK nr. 20 af 11. januar 2018, § 3 a, stk. 1, om udviklingen se Morten Kjær: "Straf for frivillige seksuelle forhold – en arv efter Reformationen?", *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, 104. årgang, nr. 1, s. 60-76, s. 71-73.

45. Om den senere udvikling se Dübeck: "Voldægtsforbrydelsen i retshistorisk belysning", s. 71-78.

46. Offererstatningsloven, LBK nr. 1209 af 18. november 2014 §§ 1 og 10.

47. Lov nr. 140 af 28. februar 2018 § 4.

”[H]eroverfor må lægges betydelig vægt på den situation, som voldtægts ofre meget ofte befinder sig i, og som i vidt omfang fører til, at offeret først anmelder forbrydelsen til politiet senere end 72 timer efter gerningstidspunktet.”⁴⁸

En sådan hensyntagen til offerets situation var omvendt fraværende i Danmark-Norge 1536-1648, og dette fravær er dermed en forklaring på periodens forsvundne voldtægtssager.

48. Lovforslag nr. L 31, Folketingstidende A, Folketinget 2017-18, s. 15.